

25 pytań o Puszcę Białowieską

Lasy Państwowe

1. O co chodzi w sporze o Puszcę?

Spór o Puszcę dotyczy tego, jak chronić ten cenny obiekt oraz jaką rolę ma w nim odgrywać człowiek. Puszcza, jaką znamy, jest unikatową pozostałością przyrodniczą dawnych lasów; jej bogactwo zmniejszy się bez pomocy człowieka. Leśnicy chcą temu zapobiec i dlatego podejmują przewidziane przez prawo działania, stosując aktywną ochronę przyrody. Przeciwnicy postępowania Lasów Państwowych są natomiast zwolennikami zostawienia przyrody samej sobie w imię ochrony naturalnych procesów – nawet jeśli oznacza to znikanie poszczególnych gatunków czy cennych siedlisk.

2. Czy leśnicy wycinają drzewa w Białowieskim Parku Narodowym?

Nie. W Białowieskim Parku Narodowym leśnicy z Lasów Państwowych nie prowadzą żadnych prac, za ewentualne cięcia na jego obszarze odpowiadają pracownicy parku. Park narodowy stanowi jednak zaledwie jedną szóstą polskiej części Puszczy Białowieskiej. Pozostały obszar – zarządzany przez Lasy Państwowe – zajmują trzy nadleśnictwa: Białowieża, Browsk i Hajnówka. Duża część powierzchni tych puszczańskich nadleśnictw to rezerваты przyrody i strefy referencyjne, gdzie również nie prowadzi się gospodarki leśnej. Działaniami leśników objęta jest zatem tylko połowa lasów w całej Puszczy.

3. Czy leśnicy wycinają drzewa w lasach naturalnych?

Nie. Większość Puszczy Białowieskiej od wieków kształtował człowiek i to na tych terenach działają leśnicy.

Fragmenty lasów o charakterze naturalnym zajmują ok. 20 proc. powierzchni Puszczy Białowieskiej. Wszystkie są i zawsze będą pod ochroną, nie prowadzi się tam więc żadnych prac leśnych.

Pozostała część Puszczy to lasy wielofunkcyjne, w których największy nacisk położony jest na ochronę przyrody. Działania leśników dotyczą fragmentów sadzonych przez człowieka, w których od lat prowadzono gospodarkę leśną lub które powinny być przekształcone w taki sposób, żeby ich struktura lepiej odpowiadała warunkom danego miejsca, określonym przez naukowców.

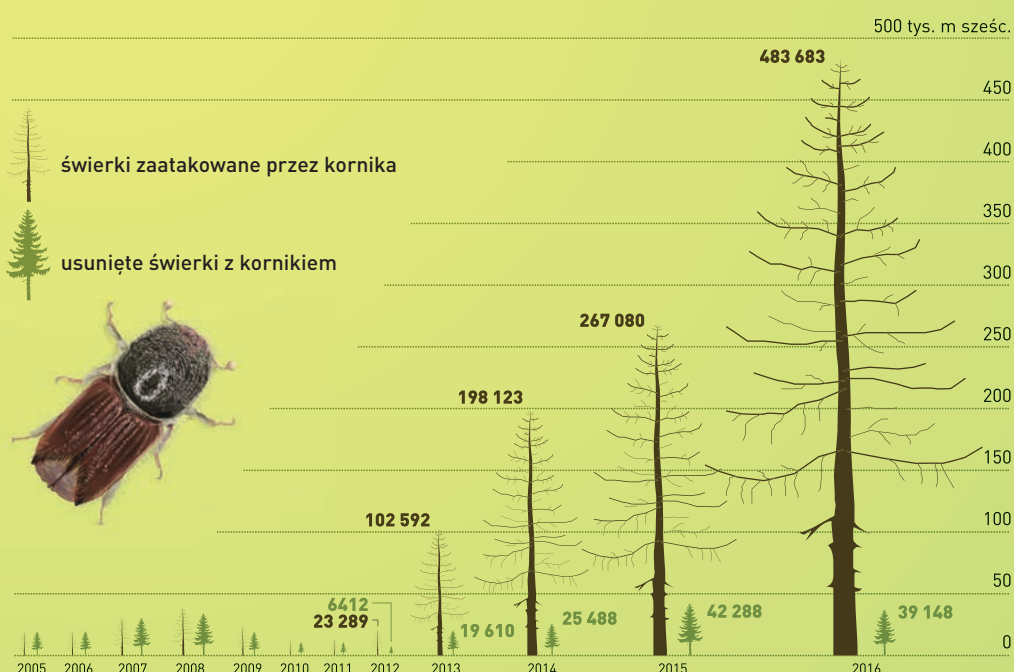
4. Jakie zagrożenie stwarza kornik?

Kornik drukarz żeruje pod korą świerka. Potrafi doprowadzić drzewo do śmierci w ciągu zaledwie jednego miesiąca. Zazwyczaj owad atakuje drzewa stare lub osłabione, ale obecnie jest go w Puszczy tak dużo, że jego ofiarą padają także drzewa młode, zdrowe i silne. Ataki kornika na większą skalę, zwane gradacjami, zdarzają się cyklicznie, co kilka-kilkanaście lat. Do tej pory leśnicy skutecznie im się przeciwstawiali, ale parę lat temu odebrano im możliwość działania.

Świerki zaatakowane i usunięte z powodu kornika

2011–2012 r.: decyzjami Ministerstwa Środowiska radykalnie ograniczono pozyskiwanie drewna w puszczańskich nadleśnictwach. Dziś jest to największa przeszkoda w walce z kornikiem.

5. Jaki jest efekt ostatniego ataku kornika?

Od 2012 r. zamarto już ponad 1,5 miliona drzew. Kolejnych martwych fragmentów lasu przybywa. W trzech puszczańskich nadleśnictwach w ciągu pięciu lat zginęły drzewa na powierzchni ponad 7,2 tys. ha. To tak, jakby z mapy Warszawy zniknęły nagle trzy dzielnice: Śródmieście, Wola i Ochota.

6. Czy można było uratować te drzewa przed kornikiem?

Tak. Podejmując działania zgodne z wiedzą naukową i doświadczeniem, leśnicy mogli zdusić atak kornika w zarodku, tak jak robili to wielokrotnie w podobnych sytuacjach przez ostatnie dziesięciolecia. Zawsze w puszczańskich nadleśnictwach usuwano z lasu praktycznie wszystkie świerki zasiedlone przez kornika, więc nie przerzucił się on na kolejne fragmenty lasu. Skala cięć sanitarnych była bardzo ograniczona. Zmieniło się to wraz z nowymi planami urządzenia lasu dla nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka na lata 2012–2021. Radykalnie zmniejszono w nich limity pozyskania drewna i wyłączone z użytkowania kolejne powierzchnie w Puszczy, co uniemożliwiło leśnikom usuwanie niezbędnej liczby zaatakowanych świerków. Dlatego gradacja kornika zaczęła się swobodnie rozwijać i pochłaniać błyskawicznie kolejne fragmenty Puszczy.

7. Czy można obecnie zatrzymać gradację kornika?

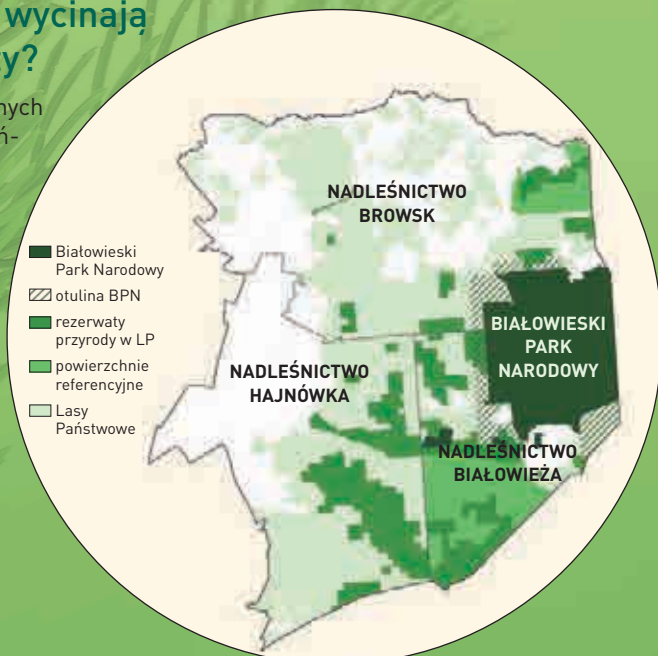
Całkowite zatrzymanie gradacji jest niemożliwe, ponieważ wymagałoby wycięcia wszystkich zaatakowanych świerków, również na terenach chronionych, w tym w parku narodowym. Ale usunięcie choćby tylko ich części na terenach zarządzanych przez Lasy Państwowe pozwoliłoby ograniczyć rozprzestrzenianie się kornika na kolejne fragmenty lasu. Trzeba pamiętać, że korniki z jednego świerka są w stanie zaatakować następne 30 drzew, a takie ataki mogą się zdarzyć nawet pięć razy w roku.

8. Z jakiego powodu leśnicy podejmują walkę z kornikiem?

Zobowiązuje ich do tego prawo. Zgodnie z ustawą o lasach zadaniem leśników jest ochrona lasów, w tym wykrywanie i zwalczanie zagrażających im owadów. Jedyną znaną nauce metodą walki z kornikiem jest usuwanie drzew przez niego zaatakowanych, zanim zdąży się przenieść na sąsiednie, jeszcze zdrowe drzewa. Choć całkowite zatrzymanie kornika nie jest już możliwe, to wciąż można ograniczyć rozmiar klęski.

9. Dlaczego leśnicy wycinają drzewa w Puszczy?

Powodem obecnie prowadzonych prac jest zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom i turystom. Na co dzień w nadleśnictwach puszczańskich leśnicy wykonują zadania nakazane im przez obowiązujące przepisy ustawy o lasach, o ochronie przyrody, ustaw o bezpieczeństwie publicznym, stosują się do planów urządzenia lasu oraz planów zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, a także do poleceń służb ochrony środowiska oraz straży pożarnej.

10. Czy martwe świerki są niebezpieczne dla ludzi?

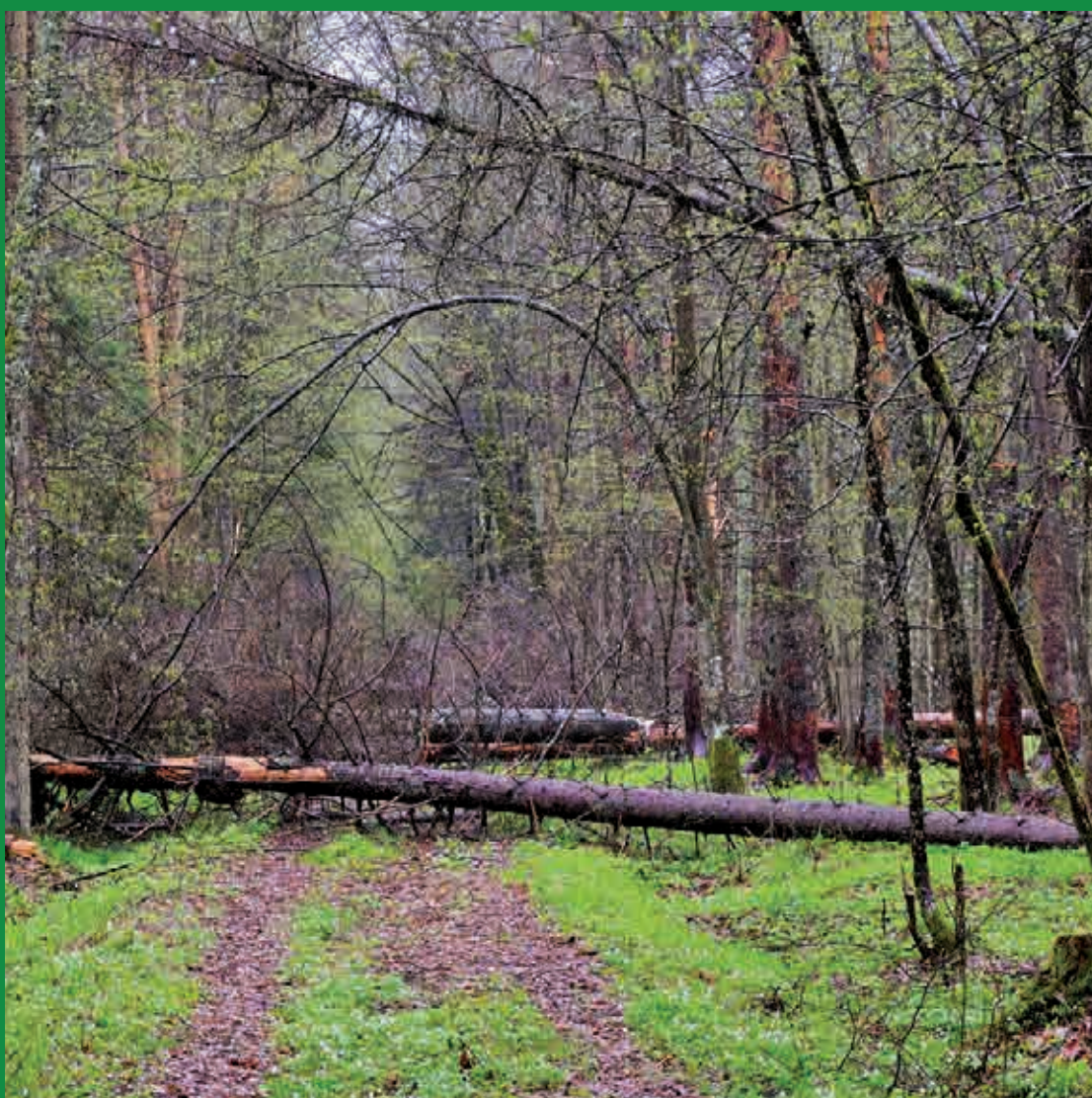
Martwe świerki, szczególnie stojące przy drogach i szlakach turystycznych, stanowią śmiertelne niebezpieczeństwo dla ludzi. Drzewo po zamarcu stoi od 2 do 8 lat, po czym się łamie. Takich drzew tylko w bezpośrednim sąsiedztwie dróg jest w Puszczy ponad 100 tys. Wkrótce dziesiątki tysięcy drzew zabitych przez kornika zaczną się masowo przewracać i łamać. Albo człowiek je obali w sposób kontrolowany, albo dla bezpieczeństwa turystów i okolicznych mieszkańców trzeba będzie wprowadzać zakazy wstępu do Puszczy Białowieskiej. Martwe drzewa zwiększają także zagrożenie pożarowe, zwłaszcza podczas suchych lat i przy zwiększonym ruchu turystycznym.

11. Czy obecne cięcia są prowadzone na niespotykaną skalę?

Nie, w Puszczy nie prowadzi się żadnej masowej wycinki. We wszystkich trzech nadleśnictwach puszczańskich wycina się ponad dwa razy mniej drzew niż w poprzedniej dekadzie.

Średnie roczne pozyskanie drewna w Nadleśnictwie Białowieża do 2021 r. wyniesie 18,8 tys. m sześć. Dla porównania, w przeciętnym nadleśnictwie poza Puszcą wycina się ponad 90 tys. m sześć. drewna rocznie, czyli prawie pięć razy więcej. Nawet w niektórych polskich parkach narodowych usuwa się więcej drzew niż w Nadleśnictwie Białowieża.

12. Czy leśnicy chcą usunąć całe martwe drewno z lasu?

Nie. Leśnicy doceniają znaczenie martwego drewna w lesie i dbają o to, aby znajdowała się tam jego wystarczająca ilość, niezbędna dla istnienia wielu związanych z nim cennych gatunków. Dlatego część świerków zabitych przez kornika pozostawiamy do naturalnego rozkładu. Dziś w trzech puszczańskich nadleśnictwach jest prawie dwa razy więcej martwego drewna, niż wynosi średnia dla parków narodowych.

13. Czy Lasy Państwowe wycinają drzewa w Puszczy dla pieniędzy?

Leśnikom nie chodzi o pieniądze. Lasy Państwowe od lat prowadzą wielofunkcyjną gospodarkę leśną, zgodnie z którą w Puszczy Białowieskiej ochrona przyrody jest ważniejsza niż dostarczanie na rynek drewna.

Wszystkie trzy puszczańskie nadleśnictwa są od lat deficytowe – na ich utrzymanie składają się nadleśnictwa z całej Polski. Wynagrodzenia tamtejszych leśników nie są związane z rozmiarem pozyskania drewna.

14. Dlaczego do wycinki używa się harwesterów?

Harwester to najbezpieczniejszy dla człowieka i przyrody sposób pozyskiwania drewna. Kiedy prace są wykonywane w lesie z tak ogromną liczbą martwych drzew jak obecnie w Puszczy, harwester daje większe bezpieczeństwo robotnikom leśnym. Obsługuje go tylko jedna osoba, chroniona przez wzmocnioną kabinę maszyny.

Stosowanie maszyn leśnych w Puszczy nie oznacza, że cięcia będą większe, lecz że ta sama praca zostanie wykonana sprawniej, a leśnicy szybciej udostępnią bezpieczny już teren turystom i okolicznym mieszkańcom.

15. Czy działania leśników są zgodne z prawem?

Oczywiście. Przepisy nakładają na leśników obowiązek prowadzenia czynnej ochrony lasu, czyli w tym przypadku walki z kornikiem. W art. 9 ustawy o lasach czytamy, że w celu zapewnienia powszechnej ochrony lasów leśnicy są obowiązani do kształtowania równowagi w ekosystemach leśnych, podnoszenia naturalnej odporności drzewostanów, a w szczególności do zapobiegania, wykrywania i zwalczania nadmiernie pojawiających się i rozprzestrzeniających organizmów szkodliwych. W kolejnym artykule napisano, że w razie wystąpienia organizmów szkodliwych w stopniu zagrażającym trwałości lasów nadleśniczy wykonuje zabiegi zwalczające i ochronne. Działania LP są też regulowane przez rozporządzenia ministra środowiska, plany urządzenia lasu uchwalane dla nadleśnictw oraz wewnętrzne przepisy Lasów Państwowych (np. „Instrukcję ochrony lasu”).

Także prawo europejskie nakłada na leśników obowiązek działania. Cała Puszcza Białowieńska ma status obszaru Natura 2000, zgodnie więc z przepisami Lasy Państwowe muszą dbać o zachowanie cennych siedlisk i chronionych gatunków. Wiele z nich wymaga aktywnej ochrony, np. usuwania niektórych drzew, opisaną w planie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000.

16. Czy Europejski Trybunał Sprawiedliwości zabronił jakiegolwiek wycinki w Puszczy?

Nie. Zgodnie z postanowieniem wiceprezesa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z 27 lipca 2017 r. Lasy Państwowe mogą wycinać drzewa, gdy zagrażają one bezpieczeństwu publicznemu. Takie właśnie prace są obecnie prowadzone w Puszczy Białowiejskiej.

17. Czy to, że Puszcza Białowieńska jest obiektem Światowego Dziedzictwa UNESCO oznacza zakaz wycinania tam drzew?

Nie. Status Puszczy Białowiejskiej jako obiektu Światowego Dziedzictwa UNESCO nie oznacza zakazu wycinania drzew w całej Puszczy. Komitet Światowego Dziedzictwa UNESCO nie sprzeciwia się działaniom prowadzonym w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.

Wydano na zlecenie
Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych
Warszawa 2017

©Centrum Informacyjne Lasów Państwowych
ul. Grójecka 127, 02-124 Warszawa
tel.: 22 18 55 353, e-mail: cilp@cilp.lasy.gov.pl

www.lasy.gov.pl

Opracowanie: CILP; zdjęcia: Maciej Chromy, Paweł Fabijański, Marek Matecki, Magdalena Stepińska
Shutterstock/ D. Kucharski, K. Kucharska

Projekt, przygotowanie do druku i druk: Meander

Czy na miejscu wyciętych drzew leśnicy sadzą

18. jednogatunkowy las w rzędkach?

Nie, w Puszczy nie będzie żadnej jednogatunkowej plantacji. Wszędzie tam, gdzie zamarły większe skupiska drzew, leśnicy przygotowują teren pod odnowienie naturalne i w razie potrzeby sadzą odpowiednie dla tego miejsca gatunki, np. dęby, klony czy lipy. Celem działania leśników jest jedynie wsparcie przyrody i przywrócenie naturalnej równowagi.

19. Co się obecnie dzieje w Puszczy?

Nadleśnictwa wykonują decyzję nr 51 dyrektora generalnego LP z 17 lutego 2017 r. (będącą realizacją polecenia ministra środowiska), usuwając w pierwszej kolejności martwe świerki, które ze względu na położenie przy drogach i ścieżkach są zagrożeniem dla odwiedzających las oraz zwiększają ryzyko pożarowe we wszystkich drzewostanach bez względu na ich wiek. Sporadycznie mogą to być też drzewa innych gatunków (np. uszkodzone przez łamiące się świerki lub zawieszone nad drogami).

20. Co to są drzewostany referencyjne?

W marcu 2016 r. dyrektor generalny Lasów Państwowych wyznaczył na terenie nadleśnictw Browsk i Białowieża tzw. obszar referencyjny o łącznej powierzchni 5,6 tys. ha, gdzie ingerencję człowieka ograniczono do minimum. Umożliwi to obserwację naturalnych procesów i porównanie sytuacji z lasami, w których leśnicy – aby odtworzyć lasy zniszczone przez kornika – zastosują metody gospodarki leśnej. To dodatkowe powierzchnie pozostawione naturze, poza już istniejącymi na terenie nadleśnictw rezerwatami.

21. Czy nie można zostawić Puszczy samej sobie?

Ze względu na silne przekształcenie Puszczy przez człowieka i jej stosunkowo niewielki obszar pozostawienie jej samej sobie w tym momencie oznaczałoby przeprowadzenie bardzo ryzykownego eksperymentu. Już dziś obserwujemy, jak powierzchnie pokornikowe przy braku interwencji człowieka są opanowywane przez grab, leszczynę i inwazyjne trawy kosztem innych, typowo puszczańskich gatunków. Badania prowadzone na terenie rezerwatu ścisłego pokazują, że pozostawienie Puszczy samej sobie prowadzi do zmniejszenia różnorodności biologicznej i zaniku wielu cennych przyrodniczo gatunków.

22. Czy leśnicy traktują Puszcę jako miejsce szczególne?

Puszcza Białowieska jest dla leśników bezcennym skarbem przyrodniczym. Od ponad 90 lat zabiegają o to, by ją chronić i naprawić szkody, jakich doznała na początku XX wieku. Podczas I wojny światowej w ciągu zaledwie dwóch lat okupujący ten teren Niemcy wycięli 4,5 mln m sześć. drewna. W 20-leciu międzywojennym Puszcza Białowieska była eksploatowana rabunkowo przez angielską firmę *The Century ETC*, tzw. Centurę. W ciągu czterech lat spółka wycięła i wywozła ponad 2,5 mln m sześć. drewna. Planowała wyrąbać aż 20 tys. ha Puszczy, na szczęście starania leśników doprowadziły w 1929 r. do zerwania kontraktu. Gdyby nie upór leśników, wiele cennych fragmentów Puszczy dziś by nie istniało.

Okres II wojny światowej także był tragiczny dla Puszczy. Władze sowieckie w ciągu zaledwie dwóch lat okupacji wywoziły stamtąd ponad 1,5 mln m sześć. drewna. Dopiero po zakończeniu wojny natura mogła zacząć zblizniać rany wyrządzone przez okupantów, w czym wspierali ją polscy leśnicy.

23. Dlaczego cały obszar Puszczy Białowieskiej nie został włączony do parku narodowego?

Leśnicy nie są stroną w sprawie powiększenia Białowieskiego Parku Narodowego. Jest to decyzja należąca do polityków. Lasy Państwowe, podobnie jak Białowieski Park Narodowy, podlegają ministrowi środowiska i realizują politykę leśną państwa. Każda decyzja resortu w tej sprawie będzie przez leśników respektowana, a LP się do niej dostosują.

Przekształcenie całej Puszczy w park narodowy nie oznaczałoby zaniechania gospodarki leśnej, ponieważ także w parkach wycina się drzewa, chociażby w ramach aktywnej ochrony przyrody. Pozostawienie przyrody w Puszczy zupełnie samej sobie wymagałoby utworzenia na całym jej terenie rezerwatu ścisłego, co oznaczałoby wprowadzenie ograniczeń wstępu, takich jak obecnie obowiązujące w rezerwacie ścisłym BPN.

24. Czy leśnicy zamknęli Puszcę dla turystów?

Nie, zdecydowana większość Puszczy znajduje się pod zarządem LP i najpopularniejsze szlaki są otwarte.

Nadleśniczowie puszczańskich nadleśnictw wprowadzają okresowe zakazy wstępu tylko w konkretnych, wybranych miejscach – tam, gdzie usuwane są zamarte drzewa lub gdzie duże nagromadzenie martwych świerków stwarza szczególne niebezpieczeństwo. W miarę postępu prac i eliminowania zagrożenia kolejne ścieżki i miejsca są ponownie udostępniane. Aktualne mapy można znaleźć na stronach nadleśnictw oraz na stronie www.lasy.gov.pl.

25. Czy działania strażników leśnych, usuwających osoby blokujące prace w Puszczy, są zgodne z prawem?

Strażnicy leśni działają na podstawie przepisów zawartych w ustawie o lasach, która nakłada na nich m.in. obowiązek zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony mienia. Osoby blokujące prace w Puszczy i przebywające w miejscach objętych zakazem wstępu łamią obowiązujące prawo, strażnicy leśni mają więc obowiązek interweniować.